עבידנא כבולהו. וכן אנו נוהגין כרב אשי דמברכינן בתר מיא ונתר ירקא בורא נפשות רבות: **ולבני מערבא דמברכין הבי בתר דבר וכו'.** ואנן לא עבדינן כבני מערבא דדוקא לדידהו שהיה דרכם לסלקם בגילה שייכא ברכה לבשמור תקיו כדכתיב ומעמדת את המקה הזאת למועדה מימים וגו'[א] אבל אנו שמסלקין אותן בחלי היום או אפי' נסלקן בגילה לא שייך תקה ודוקא לדידהו דקסברי לילה לאו זמן תפילין הוא ומימים ימימה אתא למעוטי לילות שייכא ברכה דתקה אבל אנן דקי"ל[ו] דלילה זמן תפילין הוא ואנן[ז] משימין הפסוק ומעמת התקה וגו' בפסח ומה שאין אנו מניחים אותן בלילה מפני שמא יפיח בהן אפי' נמתין לסלקן עד הלילה לא מברכינן[ב] אע"ג דאנן קיימא לן דשבת וי"ט לאו זמן תפילין אפ"ה לא מברכינן דדוקא לדידהו דסגיבא להו תקה קאי אתפילין מברכי' ותדע שהרי אינהו נמי לא היו מברכין אלא אתפילין לזודייהו משום דכתיב בהו תקה אבל אשאר מצות כגון ציצית ולולב וסוכה לא היו מברכין[ח] (וה"ה הכא) וקשה הרוי מצי לשנויי הכי לאפוקי אשאר מצות אפי' לבני מערבא[ט]: דמנקמיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [א]על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ב]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ג]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא כבולהו [ד]תנן [ה]כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי [ה]ריחני א"ר יגאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של כרוב שנו ת"ר [ז]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. ואפי' גילדנא דבי גילי. פי', דג הגדל באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו ענוקא, והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על החתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה יין אינה מ]זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

ונתר ירקא בורא נפשות רבות: **ולבני מערבא דמברכין הבי בתר דבר וכו'.** ואנן לא עבדינן כבני מערבא דדוקא לדידהו שהיה דרכם לסלקם בגילה שייכא ברכה לבשמור תקיו כדכתיב ומעמת את המקה הזאת למועדה מימים וגו'[א] אבל אנו שמסלקין אותן בחלי היום או אפי' נסלקן בגילה לא שייך תקה ודוקא לדידהו דקסברי לילה לאו זמן תפילין הוא ומימים ימימה אתא למעוטי לילות שייכא ברכה דתקה אבל אנן דקי"ל[ו] דלילה זמן תפילין הוא ואנן[ז] משימין הפסוק ומעמת התקה וגו' בפסח ומה שאין אנו מניחים אותן בלילה מפני שמא יפיח בהן אפי' נמתין לסלקן עד הלילה לא מברכינן[ב] אע"ג דאנן קיימא לן דשבת וי"ט לאו זמן תפילין אפ"ה לא מברכינן דדוקא לדידהו דסגיבא להו תקה קאי אתפילין מברכי' ותדע שהרי אינהו נמי לא היו מברכין אלא אתפילין לזודייהו משום דכתיב בהו תקה אבל אשאר מצות כגון ציצית ולולב וסוכה לא היו מברכין[ח] (וה"ה הכא) וקשה הרוי מצי לשנויי הכי לאפוקי אשאר מצות אפי' לבני מערבא[ט]: דמנקמיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [א]על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ב]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ג]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא כבולהו [ד]תנן [ה]כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי [ה]ריחני א"ר יגאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של כרוב שנו ת"ר [ז]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. ואפי' גילדנא דבי גילי. פי', דג הגדל באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו ענוקא, והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על החתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה יין אינה מ]זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

שורפת תחת קדרת הלפת: **פעמים שהוא ממיס.** ואנו הן ביום שבעה ימים למליחתו או ביום שבעה עשר או ביום שבעה ועשריס: מאי

קופרא. כל מיני בשר: **אבל ירקא לא.** צריך לברוכי אחריה: **חד לפרי.** מר זוטרא שהחכר כאן יחיד בלא שם אביו עביד כרב יצחק בר אבדימי שהחכר בשמו ובשם אביו. **ותרי כחד.** מר בר רב אשי שהחכר בשמו ובשם אביו עביד כר' יצחק שהחכר יחיד: **לבולהו.** אף כרב פפא: **כל שטעון ברכה.** משנה היא במסכת נדה: **למעוטי ירקא.** וכ"ש מיא: **למעוטי מלות.** אין מברכין כשמסלקין תפילין וציצית ואחר תקיעת שופר ולולב: **כל שהוא כביצה.** אין לך מין מאכל שיעור כביצה שלא תהא ביצה טובה לגוף ממנו: **מגולגלתא.** צלויה לחה ורכה שנשרפין אותה: **קייסי.** מדות מחזיקות לוג: **מגולגלתא משיתא.** טובה משיתא קייסי: **מטויתא.** צלויה קשה טובה מארבע קייסי: **מבושלתא.** במיס עלה ג"ר יגאי כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו: **בקלח של כרוב שנו.** שהוא מזון דתניא לקמן כרוב למזון: **לרישין.** כרתי: **כל ירק חי מוריק.** נוטל תואר הפנים: **כל קטן.** שלא גדל כל צרכו ולקמן מפרש כמה כל צרכו: **כל נפש.** דאי חי הנאכל שלם כגון דגים קטנים שגדלו כל צרכן: **הקרוב לנפש.** האוכל מן הבהמה במקום חיות שלה ולקמן מפרש לה: **חוי נגיס.** לכרס האוכל לפת: **נלעסיה.** בקלרה הרבה ומשליכו: **נשלקינהו.** בקדירה הרבה שלא יצטרך לכוסס בשיניו: **קודם ארבע שעות.** שאינו זמן סעודה והריח קשה לבני אדם המספרים עמו קודם אכילה שהגוף ריקן: **לאיידך דר' יצחק סגירא לי.** אבל אסור לספר לא סגירא לי: **בר ווזא.** כלומר שמן וטוב שבוא זוז: **דגים ביה רבעא.** שלא גדל עד רביעית שלו כגון טלה רביעית של איל גדי כדי רביעית של שעיר גדול וכן כל דבר: **גילדני דבי גילי.** דגים קטנים מאד ומצויין בין הקנים בנהר ואין דרכן לגדל יותר. אבל דג קטן ממין דג גדול ולא גדל רובע זה הוא קטן מקטין: **עוקא.** צואר מקום בית השחיטה וסמוך לגב ולמעים: **לבי ברוך.** למקום שברכו שם על השחיטה: **ומי סיסין.** תבשיל של פוליאו"ל: **והרס.** ולדיר"א שהולך ועלר בו: **יוחרס הכבד.** ערפשא דכבדא שקורין מייבר"ש: **מבלי בשר.** היא קשה אבל כשמבשלה עם בשר שמן מתיש כחה: **מבלי יין.** כשאין שותה אחריה יין: **מבלי עלים.** שאינו שולקה הרבה: **פודני.** בעל שכר תמרים. וכ' פפא מוכר שכר היה כלומר בגיזהו נשך (ב"מ ד' סה.) ערפשא דרב פפא שכראי לא פסיד ואמר רב פפא אי לאו דרמאי שכרא לא מיעתרי (פסחים קיג.) והוא נקרא פודני כלומר תמרי בחלוף לבי פודנא רהוטו (שם): **דלא נפיש לבו חמרא.** שאומי שכר אתם: **במאי תבריהו לה.** לבאו של לפת: **אופי פרסייתא.** בקעיות של עלים גדולות היתה

מסורת הש"ס

ג) נדה נא:, ב) [שבת קיז.], ג) [נקמן מז: ע"ז כט.], ד) [ע"ל יבמ וכן לתמן נז: וכן לתמן בעו"ב כט. ע"ז פרבש"ל], ה) [נעבוך פי' פודני ירא שמים כלכתיב טוב ה' לנלאיו וע' ברבש"י מנחות עא. ונדה יב:], ו) מנחות לו:, ז) ל"ל מוקמינן, ח) רש"ל מ"ר, ט) [בתוס' סוכה לב. ד"ה אבל לפניו וכו' ובתוס' נדה נא: ד"ה ולבני מערבא ישוב עז זה ודע דבתוס' נדה שם מבואחרים הדברים יפה וע"ע תוס' מנחות לו: ד"ה ומעמת],

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דבש) תז"מ:

לעזי רש"י

פוליאו"ל [פוליו"ל]. מנחה (צמח). ולדיר"א [וידילור"א]. רחם (של חיה). איבר"ש [איברי"ש]. סרעפת.

מוסף רש"י

ומי סיסין. פוליו"ל יבש שורה במים ושותה (ע"ז כט.). והרס. לתמה של בהמה (שם) וידליי"ל שהשליל בתוכו (לקמן נז:). **ויותרת הכבד.** מייבר"ש של בהמה (שם). סודני. תלמידי חכמים על שם (תהלים כה) סוד ה' ליראיו (מנחות עא. נדה יב.) ג"א רב פפא דמי שיכרא סוס כי' ומאלי קרו ליה פודני סוד נאה, שמעשלת וגמולות חסדים (מנחות שם).

מוסף תוספות

א. (ד"ה)סברי דבחורקת תפילין הכתוב מדבר, ולומר השמר שלא יהיו עליך אלא מימים ימימה, כלומר בימים לאפוקי לילות, והלכך כשהיו מסלקין אותן בלילה היו מברכין עליהן לשמור את חוקיו. רשב"ם. ב. אפי' חולצן משום לילה. תוס' עיליומן לו. ד"ה ומעמת.

רבינו חננאל

... אסיקנה ביצה... בין חו"יים בין מבושלים וכן ירק [וכן מים] כולן בתחילה ב' א' ר"י אלהינו [מ"ה ש]הכל נהיה בדברו ובסוף ב' א' ר"י אלהינו מ"ה בורא נפשות רבות. פיר' חד כביתרי מר זוטרא [שנזכר]חיד שלא נזכר שם אביו [עביד כר]ב יצחק בר אבדימי [שנזכר בש]נים שמנו ושם אביו .... [תנן. כל שטעון ברכה] לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון] ברכה לפניו וא[ין]ן ס[ע]ון ברכה לאחרי[ו] לאפוקי מיא ... ואסיקנא מצוות] וריחני שמבו[רכין לפניהם ואין מברכין] לאחריהם, [ולבני מערבא דמברכי] בתר דמסלקין [תפלייהו בא"י אלהינו מ"ה] אשר קדשנו במצו[תיו וצונו לאפוקי מאי] לאפוקי ריחאני בלח[וד]א. [כל שהוא] כביצה בין פת של .... בין בשר שמן כביצה [ביצה טובה] הימנה, ביצה מגולגלת [טובה מששה] אוקי סולתא. ביצה צלויה [היא טובה] מארבע ביצה שלוקה היא טובה מכולן דבר כ]משקלה, הא דתנן אכל שלק[ן והוא מזו]נו. אוקימנא בכרוב. **כל נפש משיב את הנפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב בענוקא א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא אייתי לי מהכא דמקרב לבי ברוך.** פירוש, כל נפש חיה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מגבינה וחלב ופירות. **ואפי' גילדנא דבי גילי.** פי', דג הגדל באשפת של הים. **קרוב לנפש.** פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה ששם מחיית הנפש, ואם יאכל אותה החולה מחזקתו וכאילו משיבה לו נפש והיינו ענוקא, והוא מקום כנגד בית הבליעה. ורמז לדבר וענקים לגרגרותיך. והיינו אומצא מבי ברוך שאומרין על החתיכה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוברת בתוכו [אביי אמר דאכל]ה בלא בשר. ורבא [אמר בשותה יין אינה מ]זקת כול'. השותה [מים לצמאו מ]ברך שהכל. אמר [ר' אידי בר אב]ין אומצא פטור.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מאי עמא דבר. היאך נוהגים. וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא:

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' זומן. להזמן יחד לברוך ברכה בלשון רבים כגון נברך: **שנעלה תרומתו.** קס"ד (ℵ) תרומת מעשר שלו שעל הלוי להפריש: **מעשר שני שנפדה.** להמירו בתחילה חוץ לירושלים ותת פדיונו יעלה לירושלים ויאכל: **והשמש.** שמשמש בעבודה ואכל עמהם כדי להצטרף עמהם לזמון. ובכל הני אצטריך לאשמעינן אע"ג דדמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה כדמפרש ואזיל בגמרא(ב): **עד כמה מזמנין.** כמה יאכל עמהם ויתחייב עמהם בזימון ונפקא מינה להוליאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס לברך: **גמ' מה"מ.** דשלשה לאוס לברכת לירוף: **גדול נר' אחי.** הרי שלשה. וכן אקרא הבו גודל היחיד אומר לשנים: **אינו רשאין ליחלק.** ולברך כל אחד לעצמו דמפקעי לה לחובת זמון: **שלשה אין שנים לא.** ה"פ דמדקתני אין רשאין ליחלק שמע מינה דשלשה מזמנין שנים אין מזמנין ואפילו לא דאי אמרת שנים נמי אם לא לא מזמנין אמאי אין האחד רשאי ליחלק ליזיל הוא ולא מפקעת ברכת זמון בהכי וזימנו השנים: **אלמי הפס דהוקבעו בחובה מעיקרא.** ואי אזיל הוא מפקעת להו חובה וקמו להו ברשות וגדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה(ג): **אוכל עמהם.** אין כאן גאוה דיחיד להו דמיימי להו לידי זמון. ואי שנים מזמנין אמאי ניחא להו בלאו דידיה נמי אי בעו מזמני: דיחיד

דחנקתיה אומצא. ודוקא מיס שאין לו הנאה כי אם לשתות מיס לצמאו והנאה דחנקתיה אומצא אין זה נחשב הנאה אבל שאר משקים שאעלנה הגוף נהנה מהן(א) בכל ענין מברך ואפילו חנקתיה אומצא כדאמרינן לעיל (דף נ.) ואע"ג דלרפואה אתי בעי ברוכי ורב עמרם(ℵ) פירש דדוקא לפניו לא בעי ברוכי אבל לאחריו מייב(ב) ורבינו משה פירש דלא היא דהואיל ואינו נהנה אפילו לאחריו לא בעי ברכה(ג):

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו ופוק חזי מאי עמא דבר והנה נהגו העולם לברך לאחריו אבל לא מצינו לפרש דפליגי בלאחריו דתנא קמא סבר דמברך לפניו ולא לאחריו ורבי טרפון סבר אף לאחריו יברך בורא נפשות רבות דאם כן כי פריך לעיל מרב פפא דמברך (ליקמ') [לסייעיה] ממלתיה דרבי טרפון שהוא תנא(ד):

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. פירוש אבל אין רשאין ליחלק ובכאן אם אמרת מייבים לזמן ועתה לכאורה אין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תניגא מדא זימנא שאין רשאין ליחלק ליחלק היינו משום דמייבים לזמן ול"נ דהכי פריך הכא אם אמרת דאין רשאין ליחלק דמשמע אם גמרו אכילתן יחד אינן רשאין ליחלק אבל האחד רשאי לגמור סעודתו ולברך קודם חברו ומייבין לזמן משמע דחובת זימון עליהם ואינן רשאין לגמור סעודתן זה בלא זה ומשני שמואל כאן בתחלה כאן בסוף איזהו בתחלה ואיזהו בסוף פליגי בה תרי אמוראי חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אבל כזית זהו בסוף וחד אמר אבל כזית זהו בתחלה נתנו דעתם לאכול זהו בסוף ורב אלפס תופס דרך י"ראשון עיקר וה"פ נתנו דעתם לאכול כלומר שהתחילו מתחלה לאכול ביחד זהו בתחלה אז ודאי חובת זימון עליהם אבל כזית זהו בסוף כלומר אם האחד התחיל קודם חברו בכזית אז ודאי אם גמרו סעודתם יחד מייבים לזמן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולבסוף **אבל** טבל אין מזמנין עליו. תימה דאמר בערכין (דף ד.) הכל מצטרפין לזמון כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני לא לריכא אף על גב דכהן אוכל תרומה וישראל חולין אלמא אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכהן יכול לגרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לזמון והכא נמי נהי דאם מעייהו אכל טבל דאין רואי לאחרים אמאי אינן מזמנין ויש לומר דאכילת טבל דלא חזיא אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראויה לכהן האוכלה כ) והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לזמן כדאמרינן (בב"ק פ"ט דל"ד) הרי שגזל סאה חטין וטחנה ℵ ואפאה ואכלה ומברך עליהן אינו מברך אלא מגאל מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דהני דאינו ראוי לאכול עמהם הם ראוים לאכול עמו וכן לענין המזהר מפת של נכרי[ד] אבל אם שלשתן מודרין הנאה זה מזה[ה] אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא אתאי לו: **בקולן של משה.** ומ"מ היכי מייתי מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כחו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה לריך להרים קולו שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רם יותר מקולו של הקב"ה שהיה קורא: **אם** רצו לזמן אין מזמנין. פירש"י וכן לענין המוליא ושאר ברכות אין האחד מברך להוליא חברו לגבי הא דאמר אביי נקטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק ולברך כל אחד לעצמו בין ברכת המוליא בין ברכת המזון לשון רש"י לקמן ולא נהירא דלעיל פרק כילד מברכין (דף לט.) בעובדא דבר קפרא רשות לאחד לברך ושנים הוו התם ועוד אי הוו אלשה התם לא היו שם אלא פירות[ו] וכן נמי אמרינן לקמן (דף נג.) דעל המאור אחד מברך לבולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוליאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לגרף ואחד מברך להוליא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה לריך לברך כל אחד לעצמו ויש מתרלים דיש חלוק בין ברכת המוליא דלא הוא כי אם דרבנן ע"כ מוליאין זה את זה אבל בבהמ"ז שהיא מדאורייתא לשם החמירו[ט]:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מזמנין ליזיל הוא והא לא מיפק' ברכת זמון תימה דילמא טעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו לגליסי מברכת הזמון וגם הוא אין לו להפקיע ברכת הזמון[ז] וי"ל דעיקר פרכתו ℵסמיך אספיקא דקתני ד' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכאן וב' מכאן[ח] והוי כמו וכו' וכה"ג תמצא בהרבה מקומות ומיתה א"כ אמאי לא מקשי מן הספיקא בהדיא ע"כ פירש רבינו יהודה: ודאמאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל למימר אין היחיד רשאי ליחלק ג"כ אין אחד מהם רשאי ליחלק[ט] אבל מדקתני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פקע זמון אם נתחלק אחד מהם[י]: והא

דחנקתיה אומצא אומר ליה: רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן: [ℵ]אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי ואמרי לה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה [ב]אפוק חזי מאי עמא דבר:

הדרן עלך כיצד מברכין

[ג]**שלשה** [ב]שאכלו כאחת חייבין לזמן אבל [ד]דמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו מעשר שני והקדש שנפדו [ד]והשמש שאכל כזית [ה]והכותי מזמנין עליו [ו]אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות מכזית [ז]והנברי אין מזמנין עליו [ח]נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן [ט]עד כמה מזמנין [ב]עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה: **גמ'** מה"מ אמר רב אסי דאמר קרא [1]גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר מהכא [2]כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר רב חנן בר [ℵ]אבא [מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר [3]משה ידבר והאלהים יעננו בקול שאין תלמוד לומר בקול ומה תלמוד לומר בקולו של משה תניא נמי הכי [ב]אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לזמן מזמנין וחד אמר אם רצו לזמן אין מזמנין תנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן שלשה אין שנים לא התם חובה הכא רשות תא שמע [ל]שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק שלשה אין שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע [מ]השמש שהיה משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם דניחא

מיס לצמאו והנאה דחנקתיה אומצא אין זה נחשב הנאה אבל שאר משקים שאעלנה הגוף נהנה מהן(א) בכל ענין מברך ואפילו חנקתיה אומצא כדאמרינן לעיל (דף נ.) ואע"ג דלרפואה אתי בעי ברוכי ורב עמרם(ℵ) פירש דדוקא לפניו לא בעי ברוכי אבל לאחריו מייב(ב) ורבינו משה פירש דלא היא דהואיל ואינו נהנה אפילו לאחריו לא בעי ברכה(ג):

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו ופוק חזי מאי עמא דבר והנה נהגו העולם לברך לאחריו אבל לא מצינו לפרש דפליגי בלאחריו דתנא קמא סבר דמברך לפניו ולא לאחריו ורבי טרפון סבר אף לאחריו יברך בורא נפשות רבות דאם כן כי פריך לעיל מרב פפא דמברך (ליקמ') [לסייעיה] ממלתיה דרבי טרפון שהוא תנא(ד):

הדרן עלך כיצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. פירוש הכא את אמרת אין רשאין ליחלק והכא את אמרת מייבים לזמן ועתה לכאורה אין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תניגא מדא זימנא שאין רשאין ליחלק ליחלק היינו משום דמייבים לזמן ול"נ דהכי פריך הכא את אמרת דאין רשאין ליחלק דמשמע אם גמרו אכילתן יחד אינן רשאין ליחלק אבל האחד רשאי לגמור סעודתו ולברך קודם חברו ומייבין לזמן משמע דחובת זימון עליהם ואינן רשאין לגמור סעודתן זה בלא זה ומשני שמואל כאן בתחלה כאן בסוף איזהו בתחלה ואיזהו בסוף פליגי בה תרי אמוראי חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אבל כזית זהו בסוף וחד אמר אבל כזית זהו בתחלה נתנו דעתם לאכול זהו בסוף ורב אלפס תופס דרך י"ראשון עיקר וה"פ נתנו דעתם לאכול כלומר שהתחילו מתחלה לאכול ביחד זהו בתחלה אז ודאי חובת זימון עליהם אבל כזית זהו בסוף כלומר אם האחד התחיל קודם חברו בכזית אז ודאי אם גמרו סעודתם יחד מייבים לזמן אבל רשאין לגמור זה בלא זה ולבסוף **אבל** טבל אין מזמנין עליו. תימה דאמר בערכין (דף ד.) הכל מצטרפין לזמון כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני לא לריכא אף על גב דכהן אוכל תרומה וישראל חולין אלמא אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכהן יכול לגרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לזמון והכא נמי נהי דאם מעייהו אכל טבל דאין רואי לאחרים אמאי אינן מזמנין ויש לומר דאכילת טבל דלא חזיא אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראויה לכהן האוכלה כ) והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לזמן כדאמרינן (בב"ק פ"ט דל"ד) הרי שגזל סאה חטין וטחנה ℵ ואפאה ואכלה ומברך עליהן אינו מברך אלא מגאל מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דהני דאינו ראוי לאכול עמהם הם ראוים לאכול עמו וכן לענין המזהר מפת של נכרי[ד] אבל אם שלשתן מודרין הנאה זה מזה[ה] אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא אתאי לו: **בקולן של משה.** ומ"מ היכי מייתי מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כחו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אבל הקב"ה לא היה לריך להרים קולו שהרי לא היה מדבר אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רם יותר מקולו של הקב"ה שהיה קורא: **אם** רצו לזמן אין מזמנין. פירש"י וכן לענין המוליא ושאר ברכות אין האחד מברך להוליא חברו לגבי הא דאמר אביי נקטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק ולברך כל אחד לעצמו בין ברכת המוליא בין ברכת המזון לשון רש"י לקמן ולא נהירא דלעיל פרק כילד מברכין (דף לט.) בעובדא דבר קפרא רשות לאחד לברך ושנים הוו התם ועוד אי הוו אלשה התם לא היו שם אלא פירות[ו] וכן נמי אמרינן לקמן (דף נג.) דעל המאור אחד מברך לבולן ע"כ נ"ל דבברכה ראשונה מוליאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם הואיל ויושבין לאכול יחד דעתן לגרף ואחד מברך להוליא חברו אבל בברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה לריך לברך כל אחד לעצמו ויש מתרלים דיש חלוק בין ברכת המוליא דלא הוא כי אם דרבנן ע"כ מוליאין זה את זה אבל בבהמ"ז שהיא מדאורייתא לשם החמירו[ט]:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק. מפרש"י אמאי אין רשאין ליחלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מזמנין ליזיל הוא והא לא מיפק' ברכת זמון תימה דילמא טעמא דאין רשאין ליחלק משום דיפטרו לגליסי מברכת הזמון וגם הוא אין לו להפקיע ברכת הזמון[ז] וי"ל דעיקר פרכתו ℵסמיך אספיקא דקתני ד' אין רשאין ליחלק אע"ג דליכא שנים מכאן וב' מכאן[ח] והוי כמו וכו' וכה"ג תמצא בהרבה מקומות ומיתה א"כ אמאי לא מקשי מן הספיקא בהדיא ע"כ פירש רבינו יהודה: ודאמאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל למימר אין היחיד רשאי ליחלק ג"כ אין אחד מהם רשאי ליחלק[ט] אבל מדקתני אין רשאין ליחלק משמע מכלהו פקע זמון אם נתחלק אחד מהם[י]: והא

עין משפט נר מצוה

קנב א [מיי' פ"ח מה"ל ברכות הל' ח] טוש"ע או"ח סימן רל סעיף ז:
א ב מיי' פ"ה שם הלכה כ סמג עשין מז טוש"ע או"ח סימן קצ סעיף ח:
ב ג מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' כ סמג שם: ג ד טוש"ע או"ח סימן קצו סעיף ח:
ד ה טוש"ע שם סעיף ב: ה ו מיי' שם הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סי' קלו סעיף ח:
ו ז מיי' פ"ה מה"ל ברכות הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן קצו סעיף ד:
ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ח ט מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפד סעיף ו ומימן קלו סעיף ד:
ט י מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן קכד סעיף יב:
י כ מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ג וסיי"ב הל' ספלה הל' יא טוש"ע או"ח סי' קמה ס"ד ומור יי"ד סי' רמו:
יא ל מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה י סמג עשין מז טוש"ע או"ח סי' קצ סעיף ח:
יב מ טוש"ע שם וסי' קע סעיף ה:

תורה אור השלם

1. גֹּדְלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:
3. וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל:

שמות יט יט

רבינו חננאל

ואסיקנה [הלכה בב]רכות פוק חזי מאי עמא דב[ר]. **הדרן עלך כיצד מברכין סליק פ"ו לפ"ש פרק שביעי**

[אכל דמאי וכו'. ראה להלן מז, א ב. אכל טבל וכו'. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר]. כתיב... כי שם [ה' אקרא הבו] הרי שלשה. [ומנין שאין המתרגם רשאי] להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר] משה ידבר והאלהים יעננו בקול [בקולו] של משה. ותנא"א כותיה דאין רשאי] המתרגם להגביה ק[ולו יותר מן הקורא] [אל' ימ]עך הקורא קולו [ויקרא] ..... הענה אמן [לא יגביה קולו יותר] מן [הב]רך שנא' ונרוממה [שמו יחדיו]. איתמר שנים שאכלו רב [ור' יוחנן] חד אמ' אם רצו לזמן מזמנין, וחד אמר] אפילו [אם ר]צו אין מזמנין [שלקלינן] וטרלינן ... ואסיקנא הסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אין מזמנין, וקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה ר' יוחנן.

מסורת הש"ס

ℵ) עיתוס' יד:. ב) [ע"ירוסין עם פסחים נד. מגמות לב:]. ג) [לקמן נ.]. ד) פסחים מט: יומא עט: [ועי' תוס' לקמן מט: ד"ה עד כמה]. ה) [ע"ל רבא כ"פ בשאלתות פרשת יתרו]. ו) [לקמן נ.]. ז) [לקמן מז. מז:]. ח) [קידושין לא.]. ט) [ועיין רש"י עירוסין יד: ד"ה ר"ש]. י) [ע"ל מגמה רש"ס]. כ) מן וה"ה כו' עד אלא מגמן מ"ל מ"ז וכ"ל אין כאן מקומו. ל) [ועמ"ש תוס' בחולין קו. ד"ה ומ"מ].

הגהות הב"ח

(ℵ) רש"י ד"ה שנטלה תרומתו קס"ד. נ"ב נ"ל דמשום קיפא קאמר רש"י קס"ד ועי"ל דף מ"ז ע"ב ול"ע שהוא ט"ס וחז קאי אקיפא אלא שלא נטלה תרומתו וק"ל שוב ראיתי בשנת דף קכו פרש"י לשם וכ"ל תרומה גדולה שעל יכולה להפרש והפרישו קודם וכו' ע"ש חוס מסר כאן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אכל טבל כו' ואפאה ואכלה ומברך. שם ניחא קן. אלא ואפאה הכפרים אלה ובכיר ול"ע: תוס' ד"ה שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק כו' סמיך אבריפא. כעין זה כתוס' ניעין דף פ' ע"ב ותוס' ד"ה זו דברי ר"מ ור"ש:

מוסף רש"י

מאי עמא דבר. מה נהגו הטם שהכל (ערובין יד:). חוו היא הברכה לאמריהם: אלהיו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונם, על כל מה שברא להחיות בהן נפש כל חי בא"י חי העולמים, פירוש על המקרא הזה כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (דברים ח ג) כלומר הקב"ה בורא נפשות רבות ומגשים הרבה על כל המעלים שברא להחיות בהן נפש כל חי, שאינן מיין אם לא על המעלים, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם (מדרש רש"י סי' קסז, הפרדס עמ' קנט, מחדו"ו סי' נא).

הדרן עלך כיצד מברכין עד כמה מזמנין. מברכין על המזון אחריו (יומא עמ:) מו: שלשה שאכלו כאחת דמנן חייבין לומן ואין רשאין ליחלק (פסחים מט:). ואין רשאין ליחלק. דאמתיבו להו זימון (לקמן נ.).

מוסף תוספות

א. בשתייתו ובטעמו. תוס' הל"ש. ב. מקמי דלישתי לא יברך שהכל משום דאינים, לבתר דשתי מברך בג"ר. שם, מו: מתחלה אינו מברך עליו כיון שלא היה שותה להנאה, אלא לבסוף כיון שכבר נהנה ממנו מברך עליו בורא נפשות רבות. רבינו יונה. ג. דטעמא הוי משום דלא מתהני, וא"כ מה לי לפניו מה לי לאחריו. תוס' הל"ש. ד. אם יש בחבורת הזמון אחד נזהר מפת של גויים, והאחרים אינן נזהרים ואוכלין, דליכא אפילו איסורא דרבנן, מזמנין יחד, ואע"ג דחד מינייהו אינו יכול לאכול מפתן מחמת שמחמיר על עצמו ונזהר בכך, כיון דאיתתו מצו אבלי מדידיה מצטרפין לזימון. רשב"ם. ה. כיון דליכא חד מינייהו דמצי אכיל מדחברייה. שם. ו. ואין חילוק בפירות בין ג' לב'. תוס' חולין קו: ד"ה ומ"מ. ז. כי חל עליו חובת זימון וא"א לו לברך בלא זימון, כדקתני במתניתין ד' הי' אינן רשאין ליחלק אע"פ שנשארו שלשה. תוס' הל"ש. ח. אלמא שנים שרצו לזמן אין מזמנין, דאי איתא, ארבעה וחמשה אמאי אינן רשאין ליחלק, הא איכא זימון בכל כת וכת מינייהו. רשב"ם. ט. דאז הוה משמע דאיסור החילוק הוא בשביל היחיד שחל עליו חובת זימון, אבל השנים הנשארים לא איכפת להו בזימון, שיכולין לזמן אם ירצו. תוס' הל"ש. י. שאפי' השנים שנחלקין לצד אחד אין זימון ביניהן. רשב"ם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

והא מאה נשי כתרי גברי דמיין. לענין קנון תפלה[א] ולענין כל דבר שבעשרה[א] ואפילו הכי חשבינן להו כשלשה והש"ה לשנים אבל לא מצי למימר כחד דמיין לתיון יכולות לזמן דהא קתני נשים מזמנות לעצמן ורש"י פירש כתרי לענין חובה לתיון חייבות לזמן[ב] ואם לא מזמנות והוא הדין לשנים: **שאני התם דאיכא דעות.** מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות רבינו יהודה אבדרהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מזמנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מזמנות לעצמן היינו אם לא לזמן מזמנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין[ג] ועוד דמדמה ליה[ב] הגמרא לשנים[ד] משמע דחובה ליכא[ה] והא דקאמר בריש ערכין (דף ג. וסז) הכל מחוייבין בזימון לאתויי נשים לענין רשות קאמר ולא לענין חובה ונשים גריך עיון אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מביאות ויש מביאין לידיה יוצאות מדאמר לקמן סופר מברך וכור יוצא מכאן משמע שאף הנשים יוצאות בבהמ"ז שלנו מיהו יש לדחות אותה ראיה דשאני כור שמביך בלשון הקדש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לברך אבל נשים שאינן מביאות כלל מצי למימר דלא נפקי והא דאמרי' במגילה (פ"ג ד' יח.) לוזעז שמעע אשורית יצא פרסומי ניסא בעלמא שאני דלאמרינן התם (דף יח.) האמשתבריס בני הרמכיס מי ידעינן מאי ניהו: **אי הכי אימא סיפא.** לא גרס מי הכי דהא אפי' מעיקר' נמי הוה מצי למפרך מסיפא דאין מזמנין: **רב** זביד אמר ברוך הוא ומבורך. ובה"ג פסק ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד: **הא** בבונה ירושלים הא בשאר ברכות. פר"ח והר"ג די"מ בכל ברכה וברכה[ו] כגון אחר שתבאה[ז] וכיוצא בו[ח] ומיהו פוק חזי מאי עמא דבר שלא נהגו לעשות אמן אלא אחר בונה ירושלים דבאמ"ן[ט]: **רב** אשי עני ליה בלחישה. וכן פסק בה"ג ועוד לדין לליכא פועלים אפילו אציי מודה לא

דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא) ת"ש[ט] נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין[י] (והא נשים אפילו מאה) והא מאה [א] נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן שאני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דרב דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבירו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא[יא] שמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון[יב] ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מזמנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב יוסף אמר רב[יג] שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעי קלא דאמר אתינא אתינא. אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מדכרי אלהינו עד דאתי ויתיב בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לאדכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים. כלומר, דאחד חייב להפסיק לשנים, ואחר שברכו ברכת זימון אם רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ושנים אין מפסיקין ליחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיעבד הרשות בידם, הכי מוכח סוגיא דתלמודא. והודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי. פי', היינו פת והיינו נהמא. [לא הוה בהו מר דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו. פי', לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין]. [אין זימון למפרע. כלומר, אין זימון אחר הברכה]. ותניא אידך הרי זה מגונה. אוקימנא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיוצא בהן שהן סוף ברכות הרי זה משובח. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהוה בתראה הוה עונה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא ליתרו סליקא ברכת המזון ואתו לזלזולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיא ברכה אחרונה וכיוצא בה כל ברכה אחרונה עונין אחריה אמן.

יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו[יד] (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דהדדי נינהו חלוק ברכות עדיף בריך אינש[טו] לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן[יז] אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי[יח] הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר[טז] ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא[יט] הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עני ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב[כ] והמטיב

ר'

דניחא להו דמקבע להו בחובה. דגדול המצווה ועושה: **אם רצו אין מזמנים.** כלומרפש טעמא לקמן אאין קציעותא נאה משום פריצותא בין נשים בין דמשכב זכור לעבדים בקטנים: **דאפילו מאה כתרי דמיין.** לענין חובה לתיון חייבות לזמן ואם רצו אמרן והוא הדין לשנים: **דאיכא דעות.** דאע"ג דלענין חובה אין חייבות לענין רשות דעות אלא תסתיי להודות טפי דעות אנשים דאיכא משום גדלו לה' אתי: **קוראין לו.** להודיעו שהם רוצים לזמן ויפנה אליהם במקום מעמדו ודי להם בכך: **ומזמנין עליו.** ומע"פ שאינו בא אלא: **ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון ביניהן.** לא בא ללמדנו אלא שאין לריכין זימון דכיון דאמר יוצא בברכת חבירו משום הזכרת השם עד דאמר גבייהו: **נראין בעשרה.** דאין אדם ממהר להבחין בין עשרה לתשעה: **מנוס ניחנא.** ולכך כל אחד בפני עצמו בין ברכת המוציא בין ברכת המזון: **אחד מפסיק לשנים.** אם נמנו השנים שעודתן ורוצין לזמן דרך ארץ הוא שיהא האחד מפסיק את שעודתו עד שיגמנו עליו עד ברכת הזן דהיינו ברכת זימון וחוזר וגומר שעודתו אבל שנים אין עליהם להפסיק בשביל היחיד וימתין עד שיגמרו: **לפנים משורת הדין.** לאתוויה: **לא הוה כהו** (ט). מופלג בחכמה ובזקנה מן השנים: **דאיכא אדם גדול.** שהגדול מברך לדפסקינן לקמן הלכתא (דף מז.): **בא ומצאן.** אחד מן השוק בא ומצא אלשה שהיו מזמנין: **ברוך ומבורך.** דלא מצי למימר שאכלנו משלו: **הא.** דקאמר ברוך ומבורך כלאשכחינהו דקאמר המזמן עברך. אבל אשכחינהו דעונו ברוך הוא עונה בסוף אמן בתריהו אמן: **הא בבונה ירושלים.** שהיא סוף הברכות הרי זה משובח וכן בסוף ברכות דקריאת שמע שחרית וערבית. ואחר כל ברכותיו דקתני בברייתא הרי זה משובח אחר גמר כל ברכותיו ואחר כל ברכותיו דקתני הרי זה מגונה בסוף כל ברכה וברכה קאמר: **כי היכי דלשמעו פועלים.** וידעו שגמרה כל הברכה הרי אין המברך עונה אמן אלא בסוף: **וליקומו.** לעבודתייהו. ואי משום דקמפקע להו מהטוב והמטיב לא איכפת ליה דקסבר דלאו דאורייתא היא אלא בינגה מקנוה על הרווגי ביתר שאתנו לקבורה(כ): **רב אשי עני.** לההוא אמן בלחישה כי היכי דלא לשמעו וידעו שסם גמר הברכות וזלזלו בהטוב והמטיב. ומיהו משום דסוף כל ברכותיו היה ותניא בברייתא ה"ז משובח לא אמר דלא עני ליה: קטינא

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמג עשין כז טור"ע או"ח סי' קצו סעיף ו:

יד ב מיי' פ"ה שם הל' יא סמג שם טור"ע או"ח סי' ריג סעיף ב:

טו ג ד מיי' פ"ה שם הלכה יג סמג שם טור"ע או"ח סימן קלד סעיף ב:

טז ה מיי' שם הל' טו סמג שם טור"ע או"ח סי' קלג סעיף ג:

יז ו מיי' פ"ז שם הל' ו סמג שם טור"ע או"ח סי' ל סעיף ג:

יח ז טור"ע או"ח סימן קלד סעיף ג:

יט ח מיי' פ"ה שם הל' יז סמג שם טור"ע או"ח סי' קפח סעיף ג:

כ ט מיי' פ"ה שם הל' טו [יז] סמג שם טור"ע או"ח סי' קפח סעיף ג וסי' רטו סעיף ג:

כא י טור"ע או"ח סי' קפח סעיף ב:

רבינו חננאל

ת"ש נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין וכו' אמאי והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא. ונשים דלכל מילי לא חשיבי, לענין דזמון כיון דחייבות בברכת המזון תלתא נשים מזמנות וכן עבדים. ועבדים ונשים אם רצו לזמן אין מזמנין משום פריצותא. גופא אמר רב דימי אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעי קלא דאמר אתינא אתינא. אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. הני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מדכרי אלהינו עד דאתי ויתיב בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לאדכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים. כלומר, דאחד חייב להפסיק לשנים, ואחר שברכו ברכת זימון אם רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ושנים אין מפסיקין ליחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיעבד הרשות בידם, הכי מוכח סוגיא דתלמודא. והודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי. פי', היינו פת והיינו נהמא. [לא הוה בהו מר דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו. פי', לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין]. [אין זימון למפרע. כלומר, אין זימון אחר הברכה]. ותניא אידך הרי זה מגונה. אוקימנא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיוצא בהן שהן סוף ברכות הרי זה משובח. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהוה בתראה הוה עונה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא ליתרו סליקא ברכת המזון ואתו לזלזולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיא ברכה אחרונה וכיוצא בה כל ברכה אחרונה עונין אחריה אמן.

מסורת הש"ס

א) [ערכין ג.], ב) [ד' תיבות הללו לריכין מוכן ומדגרי כש"י נראה דגרים והא לפי' מאה נשי כתרי גברי דמיין], ג) [ב"מ לח:], ד) [בב"מ הזמון], ה) [מגילה כג.], ו) [מולין קו.], ז) [מגמות מ:], ח) [לעיל ז.], וש"נ], ט) [ל"ל אמרי וכ"ל כרי"ף וכל"ש], י) [לקמן ג.], כ) [לקמן מז:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' נראין כעשרה. נ"ב ע"ל סוף דף מ"ז: (ב) שם לריך לתיגש אינגש לנפשיה: (ג) שם אמר כל כרכותיו: (ד) שם דלא לזלזולו רבנן דהטוב: (ה) רש"י ד"ה לא הוה כהו חד מופלג:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והא נשים לאמר מאה (והא מאה) תל"מ:

מוסף רש"י

נשים מזמנות לעצמן. שלא נשים, וכן שלשה עבדים, אבל אין שמי נשים לו שני עבדים מלמרכין עם אנשים, לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים, שאין הנשים אומנות בריש ומלמנו (שבריו ג.). מצוה ליחלק. הוא"ל ואין כאן שלשה (תוליו קו.). אין זימון למפרע. מפנ"ר, וידי זימון לא יצא (לקמן ג.).

מוסף תוספות

א. [כגון] לקריאת מגילה ולקריאת ס"ת אינן משלימות המנין. תוס' הל"מ. ב. לענין זימון שצריך ג' לא חשיבי כחלתא גברי אלא כשנים. שם. ג. משמע הא דקתני בריש נשים ועבדים מזמנין היינו אם רצו לזמן אבל חובה ליכא. שם. ד. דמייתי מינה תלמודא ראיה לשנים. שם. ה. דומיא דשנים. שם. ו. דלאו דוקא נקט בונה ירושלים, אלא כל סיום ברכה כעין בונה ירושלים. שם. ז. דהוי סיום ברכה לסוף פסוקי דזמרה. שם. ח. [כגון] יהללוך דהלל וסוף ברכות די"ח. והא דנקט הכא בונה ירושלים לדבותא נקטיה, אע"ג דאיכא הטוב והמטיב בתריה יש לו לענות אמן. שם. אע"ג דאינה סיום כל הברכות אלא סיום ברכות דאורייתא. תוס' ר"י שילליון. וגם משום דאיירי הכא בברכת המזון נקט בונה ירושלים. תוס' הל"מ. ט. שמפרש בתלמוד. תוס' ר"י שילליון.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

קטינא תריך שקי. כך היו קורין לר' זירא. וטעמא מפרש בגמרא מפני שהשוכר את הפועלים (דף פה.): **כי מטא למשרי.** ליגמא דשרותא כלומר לפרום ברכת המזון ולאכול: **רב הונא דמבנו.** היינו רב הונא סתמא. ולפי שעכשיו היה ר' זירא באלף ובמקום ר' אבהו והיה עולה מבנו קאמר הכי: **קרוביס לעיר.** שיכול לרחוצן בעל הבית תמיד ולדעת מה הן לריכין: **נכסיו.** קרקעות: **עד היכן ברכת הזמון.** שלריכין להיות שלשה וכשהן שנים לא יאמרוהו: **ברכת המזון שנים ושלש**[ט]. פעמים שהם שתי ברכות פעמים שהם שלש כיצד כשהם שלשה הן שלש ברכות וכשהם שנים הן שתי ברכות כדמפרש ואזיל: **דקסבר.** ברכת זמון עד הזן וכשהם שנים אין אומרים אלא ברכת הארץ ובונה ירושלים: **ומאן דאמר שלש ותרנע.** כשהן שנים הרי שלש הזן וברכת הארץ ובונה ירושלים וכשהם שלשה הם מוסיפים נברך עד ונטועו חיינו: **מוקים לה** לא גרסינן. והכי גרסי' **והא דתניא שתים ושלש בברכת פועלים.** דאמרי ברכת הארץ ובונה ירושלים בתרא ברכה אין כאן אלא ברכת הזן וברכת הארץ וכשהם שלשה מוסיפים נברך הרי שלש: **דאמר מר.** לעיל בפרק שני (דף טז.): **שהרי פותח בה בברוך.** ואי דאוריית' היא פותח בה סמוכה ואין פותחין בה בברוך: **לדתניא זו, יש מהן זו.** כגון ברכת פירות ומצות פותח ואינו חותם. וטעמא מפרש בערבי פסחים (דף קה.) משום דכולה תדא הודאה ואין הפסק דבר תמהה או דבר אחר בתוכה כמו שיש בקדוש כי הוא יום תחלה למקראי קודש והנחילנו: ויש

עד נברך מאן דאמר מאן דאמר שלש וארבע שפיר ומ"ד שתים ושלש אמר לך הכא בברכת פועלים עסקינן דאמר מר (ג) [ז]פותח בהזן וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ רב ששת מתרץ לטעמיה דכ"ע עד הזן מ"ד שתים ושלש שפיר ומ"ד שלש וארבע קסבר [ח]הטוב והמטיב דאורייתא היא אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא [י]שהרי פועלים עוקרים אותה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא [יא]כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקרית שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בברוך ויש

ר' זירא חלש על לגביה ר' אבהו [ט]קביל עליה אי [י]מתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן אתפח עבד סעודתא לכולהו רבנן כי מטא למשרי אמר ליה לר' זירא לישרי לן מר א"ל לא סבר לה מר להא דר' יוחנן דאמר [יא]בעל הבית בוצע שרא להו כי מטא לברוכי אמר ליה נברוך לן מר אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבל דאמר בוצע מברך ואיהו כמאן סבירא ליה כי הא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי בעל הבית בוצע [יב]ואורח מברך בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ואורח מברך כדי שיברך (ח) בעל הבית מאי מברך [יג]יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא ורבי מוסיף בה דברים ויצלח מאד בכל נכסיו ויהיו נכסיו ונכסינו מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלוט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידינו ואל [יג]יזדקר לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועון מעתה ועד עולם: [יד]עד היכן ברכת הזמון רב נחמן אמר עד נברך ורב ששת אמר עד הזן נימא כתנאי דתני חדא [ה]ברכת המזון שנים (ט) ושלשה ותניא אידך שלשה וארבעה סברוה דכולי עלמא הטוב והמטיב לאו דאורייתא היא מאי לאו בהא קמיפלגי מאן דאמר שתים ושלש קסבר עד הזן ומאן דאמר שלש וארבע קסבר עד נברך לא רב נחמן מתרץ לטעמיה ורב ששת מתרץ לטעמיה רב נחמן מתרץ לטעמיה דכ"ע בברכת פועלים עסקינן דאמר מר (ג) [ז]פותח בהזן וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ רב ששת מתרץ לטעמיה דכ"ע עד הזן מ"ד שתים ושלש שפיר ומ"ד שלש וארבע קסבר [ח]הטוב והמטיב דאורייתא היא אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא [י]שהרי פועלים עוקרים אותה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא [יא]כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקרית שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בהן בברוך ויש

לא סבר לה מר להא דאמר ר"ה דמן בבל בו'. מיהו יש לישב הני מרי ליתי דר' יוחנן כשבעל הבית מסב עמהם ודאי הוא בוצע ואורח מברך וכו' אבל כשאין בעל הבית מסב עמהן הגדול שבהן יעשה המוציא וגם הוא יברך ברכת המזון:

עד היכן ברכת הזמון וכו'. פירש רש"י ממתין עד הזן והזן בכולל שנים אינם מברכין הזן ולא הגיעו לברכת הזן לאוריית' ואין יחיד פטור מינה ועוד הא קיימא לן כרב ששת בתיקוני ולדידיה יחיד אומר שנים ובכל דוכתא נקט שלש ברכות[א] ודוחק לומר דלא מיירי אלא בשם זמון לרב ששת ועוד דמעשים בכל יום ליחיד מברך שלש ברכות ועוד דמדתניא לקמן בפרקין (דף מח:) [ב]וברכת זו ברכת הזמון את ה' אלהיך זו ברכת הזן[ב] וקשה לרב ששת [ג]יאמר הזן זו ברכת הזמון לכן יש לפרש דקתי אדלעיל דקאמר אחד מפסיק לשנים[ג] וכעי נמי [עד] היכי' לריך להמתין עד שיברכו השנים עד נברך ורב ששת אמר עד שיגמרו הזן ומשם ואילך יכול היחיד לאכול ולא משום דחשיב ברכת הזן מזמון [א] דודאי יחיד נמי מתחייב מהזן אלא משום דכיון דנברך אינה ברכה אינו אומרה לבדה אלא יגמור עמה גם ברכת הזן שהיא ברכה[ד] והשתא ניחא דקיימא לן פשיר כרב ששת וכפירוש זה איתמר בירושלמי: **ולמאן** דאמר שנים ושלשה קסבר עד הזן. ופירש"י שנים ליחיד ושלשה לזמון ולפי שיטתו פירש כן ודוחק גדול הוא כדפרישית וכי יחיד פטור מברכת הזן שהיא דאורייתא ועוד הואיל וקאי אברכתא דאמאי נקט לשון זכר שנים ושלשה הוה ליה למינקט לשון נקבה שתים ושלש[ה] לכך נראה פירוש אל רב אלפס דקאי אבני אדם והכי קאמר ברכת זמון בשנים ושלשה בני אדם היינו אבל אחד אינו יודע כי אם ברכה אחת[ו] לאמר דאמר שנים ושלשה קא סבר עד הזן כלומר ברכת הזמון עד הזן שמתברך עד סוף הזן דכולה כברכה אחת אל זמון היא ולהכי קאמר שנים או שלשה כלומר לפעמים נשלמה בשנים והוא הדין באחד אבל נקט שנים לרבותא ופעמים בשלשה בני אדם שאחד יברך מנברך עד הזן והשני נודה לך והשליש עד בונה ירושלים אבל לאחאין אין לברך אם אחמד אינו יודע כי אם החני ברכה אבל רביעי לא דנברך לבד לא חשיב ברכה ולכך אי אפשר לחלק לשנים נברך והזן ומאן דאמר בד' קסבר עד נברך דנברך חשיב ברכה אחת בפני עצמה והזן ברכה אחרת והיינו בד' שתרבעה בני אדם מברכין אותן שאחד יאמר נברך והשני הזן והשלישי נודה לך והרביעי עד בונה ירושלים:

כל הברכות כולן פותחות בברוך וחותמות בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקרית שמע. והא לך הסדר ברכת אשר יצר אינה סמוכה לגאולת ישראל בלא אשר יצר והכיבה פעמים אומרה לבדה אלהי נשמה אמאי[ב] אינה פותחת בברוך דאינה סמוכה לאשר יצר וכו' כגון אם לא בא מן הנקבים ידיו טהורות אין לריך לברכת אשר יצר ולריך לומר הואיל ואין בה אלא הודאה בעלמא אינה פותחת בברוך[ד] ומכל מקום חותמת בברוך הואיל ואחרוכה קצת וכן נמי לריך לומר גבי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'[ה] וכל הני ברכות קטנות כל אחת ברכה לעצמה[ו] כדאמרן בעלמא [ז]כד הוה מהלך הוה מברך מצעדי גברי וכן כולן[ח] ועוד דהוו קלרות והויין כברכת הפירות יהי רצון לפני אמר אמר ברכה ברוך אתה ה' המעביר שינה מעיני וכו' ולריך לומר ויהי רצון ואם תאמר והלא כל הברכות כולן לריך לומר בתחיתמן מעין פתיחתן והא ליכא וי"ל דשפיר הוי מעין פתיחה סמוך לחתימה מהמעביר דסמוך לחתימה אינה ותגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש כחו כדאמרינן במדרש חדשים לנבקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה אלמה ושקטה בגוף כאשר היתה בתחלה אע"פ שהיתה עייפה והיינו בעין פתיחתה ולעסוק בדברי תורה והעבד גם הכל ברכה אחת היא ולריך לומר והעבד גם[ב] ושתבח[ג] סמוכה לברוך שאמר ולכך יש ליזהר שלא לספר ביניהם אע"פ שיש הפסק טובא פסוקי דזמרה מכל מקום לא מפסקי ובזה ניחא ברכה אחרונה שבקש"ש אמת כו' אמת היא סמוכה אל אהבה וכו' ופסוקי ק"ש לא מפסקי ואם תאמר ברכה אחרונה נמי שהוא קורא בתורה אמאי לריכה לפתוח בברוך הא סמוכה לחברתה לברכה ראשונה[ד] ויש לומר לפי שהיו רגילים[ה] שלא היו מברכים רק הראשונה ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה ואיכא הפסק גדול בין ראשון לאחרון[ו] [ו]שוב שתקנו שתיהן לכל מ' ומ' משום הנכנסין ומשום היולאים לא זה ממקומה: והטוב

הני מרי ליתי דר' יוחנן כשבעל הבית מסב עמהם ודאי הוא בוצע ואורח מברך וכו' אבל כשאין בעל הבית מסב עמהן הגדול שבהן יעשה המוציא וגם הוא יברך ברכת המזון:

עד היכן ברכת הזמון וכו'. פירש רש"י ממתין עד הזן והזן בכולל שנים אינם מברכין הזן ולא הגיעו לברכת הזן לאוריית' ואין יחיד פטור מינה ועוד הא קיימא לן כרב ששת בתיקוני ולדידיה יחיד אומר שנים ובכל דוכתא נקט שלש ברכות[א] ודוחק לומר דלא מיירי אלא בשם זמון לרב ששת ועוד דמעשים בכל יום ליחיד מברך שלש ברכות ועוד דמדתניא לקמן בפרקין (דף מח:) [ב]וברכת זו ברכת הזמון את ה' אלהיך זו ברכת הזן[ב] וקשה לרב ששת [ג]יאמר הזן זו ברכת הזמון לכן יש לפרש דקתי אדלעיל דקאמר אחד מפסיק לשנים[ג] וכעי נמי [עד] היכי' לריך להמתין עד שיברכו השנים עד נברך ורב ששת אמר עד שיגמרו הזן ומשם ואילך יכול היחיד לאכול ולא משום דחשיב ברכת הזן מזמון [א] דודאי יחיד נמי מתחייב מהזן אלא משום דכיון דנברך אינה ברכה אינו אומרה לבדה אלא יגמור עמה גם ברכת הזן שהיא ברכה[ד] והשתא ניחא דקיימא לן פשיר כרב ששת וכפירוש זה איתמר בירושלמי: **ולמאן** דאמר שנים ושלשה קסבר עד הזן. ופירש"י שנים ליחיד ושלשה לזמון ולפי שיטתו פירש כן ודוחק גדול הוא כדפרישית וכי יחיד פטור מברכת הזן שהיא דאורייתא ועוד הואיל וקאי אברכתא דאמאי נקט לשון זכר שנים ושלשה הוה ליה למינקט לשון נקבה שתים ושלש[ה] לכך נראה פירוש אל רב אלפס דקאי אבני אדם והכי קאמר ברכת זמון בשנים ושלשה בני אדם היינו אבל אחד אינו יודע כי אם ברכה אחת[ו] לאמר דאמר שנים ושלשה קא סבר עד הזן כלומר ברכת הזמון עד הזן שמתברך עד סוף הזן דכולה כברכה אחת אל זמון היא ולהכי קאמר שנים או שלשה כלומר לפעמים נשלמה בשנים והוא הדין באחד אבל נקט שנים לרבותא ופעמים בשלשה בני אדם שאחד יברך מנברך עד הזן והשני נודה לך והשליש עד בונה ירושלים אבל לאחאין אין לברך אם אחמד אינו יודע כי אם החני ברכה אבל רביעי לא דנברך לבד לא חשיב ברכה ולכך אי אפשר לחלק לשנים נברך והזן ומאן דאמר בד' קסבר עד נברך דנברך חשיב ברכה אחת בפני עצמה והזן ברכה אחרת והיינו בד' שתרבעה בני אדם מברכין אותן שאחד יאמר נברך והשני הזן והשלישי נודה לך והרביעי עד בונה ירושלים:

כל הברכות כולן פותחות בברוך וחותמות בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקרית שמע. והא לך הסדר ברכת אשר יצר אינה סמוכה לגאולת ישראל בלא אשר יצר והכיבה פעמים אומרה לבדה אלהי נשמה אמאי[ב] אינה פותחת בברוך דאינה סמוכה לאשר יצר וכו' כגון אם לא בא מן הנקבים ידיו טהורות אין לריך לברכת אשר יצר ולריך לומר הואיל ואין בה אלא הודאה בעלמא אינה פותחת בברוך[ד] ומכל מקום חותמת בברוך הואיל ואחרוכה קצת וכן נמי לריך לומר גבי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'[ה] וכל הני ברכות קטנות כל אחת ברכה לעצמה[ו] כדאמרן בעלמא [ז]כד הוה מהלך הוה מברך מצעדי גברי וכן כולן[ח] ועוד דהוו קלרות והויין כברכת הפירות יהי רצון לפני אמר אמר ברכה ברוך אתה ה' המעביר שינה מעיני וכו' ולריך לומר ויהי רצון ואם תאמר והלא כל הברכות כולן לריך לומר בתחיתמן מעין פתיחתן והא ליכא וי"ל דשפיר הוי מעין פתיחה סמוך לחתימה מהמעביר דסמוך לחתימה אינה ותגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש כחו כדאמרינן במדרש חדשים לנבקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה אלמה ושקטה בגוף כאשר היתה בתחלה אע"פ שהיתה עייפה והיינו בעין פתיחתה ולעסוק בדברי תורה והעבד גם הכל ברכה אחת היא ולריך לומר והעבד גם[ב] ושתבח[ג] סמוכה לברוך שאמר ולכך יש ליזהר שלא לספר ביניהם אע"פ שיש הפסק טובא פסוקי דזמרה מכל מקום לא מפסקי ובזה ניחא ברכה אחרונה שבקש"ש אמת כו' אמת היא סמוכה אל אהבה וכו' ופסוקי ק"ש לא מפסקי ואם תאמר ברכה אחרונה נמי שהוא קורא בתורה אמאי לריכה לפתוח בברוך הא סמוכה לחברתה לברכה ראשונה[ד] ויש לומר לפי שהיו רגילים[ה] שלא היו מברכים רק הראשונה ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה ואיכא הפסק גדול בין ראשון לאחרון[ו] [ו]שוב שתקנו שתיהן לכל מ' ומ' משום הנכנסין ומשום היולאים לא זה ממקומה: והטוב

כב א מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ג סמג עשין כז טור"ש חו"מ סי' קסז סימן יד:
כג ב מיי' ומסמ' שם טור"ש חו"מ סימן כא סעיף ג:
ג [מיי' פ"ג שם הל' ז טור"ש שם]:
כד ד מיי' פ"ה שם הל' ג סמג שם טור"ש חו"מ סי' ל סעיף ב:
כה ה טור"ש חו"מ סי' קלד סעיף ג:
כו ו מיי' פ"ח מהלכות ברכות הל' ה ופי"ח הלכה ג סמג שם:

רבינו חננאל

עד היכן ברכת הזמון. פירוש, לענין שאין היחיד אומר אותה כל עיקר. [והאי דנקט בברייתא שנים ושלשה לשון זכר, לאו אברכות קאי, אלא אי אחד מהשלשה יודע ברכה הראשונה והשני השנייה והשלישי השלישית, כל אחד ואחד מוציא את חברו]. **ורב ששת מתרץ** לטעמיה דכולי עלמא עד הזן מאן דאמר שתים ושלש שפיר ומאן דאמר שלש] וארבע, דסבר הטוב והמטיב דאורייתא, היינו היחיד מברך נודה לך ורחם הטוב והמטיב הרי שלש, מוסיף ברכת הזימון שהיא הזן הרי ארבע. ודחו רב יוסף ורב נחמן בר יצחק ורב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, כולן דחו ואמרו הטוב והמטיב לאו דאורייתא, חד אמר שהרי הפועלין עוקרין אותה, וחד אמר שהרי עוקרין בבית האבל, וחד אמר שהרי פותח בה בברוך, כלומר אינה מכלל ברכת המזון, שאלו היתה מכלל ברכת המזון לא היו פותחין בה בברוך, דהא תניא כל הברכה הסמוכה לחברתה אין פותחין בה בברוך.

רב ניסים גאון

ר' זירא חלש קביל עליה ר' אבהו אי מיתפח קטין חריך שאקי. הדבר שבשבילו נקרא ר' זירא בזה השם מפורש בבבא מציעא בפרק השוכר את הפועלים (דף פה) ר' זירא כי סליק לארץ ישראל יתיב ש' תעניתא ק' קמייתא כי היכא דלישתכח תלמודא דבבל מינה כי היכי דלא ניטרח בגירסיה ק' מצעייתא דלא נישכוב ר' אילעא (בגמ' איתא ר' אלעזר) בשניה ונפלן עליה מילי דצבורא ק' בתרייתא כי היכי דלא נישלוט בו נורא דגיהנם כל ל' יומין הוה בדיק נפשיה שגר תנורא סליק יתיב בגויה לא הוה קא שלטא ביה נורא יומא חד יהבו ביה רבנן עינייהו וחרך שאקי וקרו ליה קטין חריך שאקיה ובמס' סנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לז) הנהו ברוני דהוו בשיבבותיה דר' זירא כו' כי נח נפשיה דר' זירא אמרי עד האידנא הוה קטין חריך שאקי דהוה בעא עלן רחמי כו':